

REDAKCIJOS SKILTIS

Mažos šalies žurnalų citavimo rodiklis: realybė ar iliuzija?

Egidijus Kėvelaitis, Vilius Grabauskas

Kauno medicinos universitetas

Kaunas University of Medicine, Lithuania

Raktažodžiai: citavimas, citavimo rodiklis, atvira prieiga, recenzavimas.

Key words: citation; impact factor; open access; peer review.

1 nuotrauka. Žurnalo „Medicina“ valdybos pirmininkas ir mokslinis redaktorius prof. Egidijus Kėvelaitis pristatė žurnalo svarbiausius pasiekimus ir tikslus (A. Koroliovo nuotraukos)

Įvadas

2007 m. gruodžio 20 d. Kaune, Senamiestyje, Rotušės aikštėje esančiuose senoviniuose rūsiuose įrengtoje kavinėje „Sadutė“ įvyko medicinos mokslo žurnalų leidybos aktualiams klausimams skirtas renginys, kuriame dalyvavo Lietuvos prestižinių ir recenzuojamų žurnalų „Medicina“, „Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas“ ir „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ redakcijų kolegijų nariai ir svečiai. Konferencijoje, kuriai pirmininkavo prof. Vilius Grabauskas, buvo aptarti žurnalų laimėjimai ir problemos, apdovanoti ge-

riausi recenzantai ir straipsnių autoriai. Pirmąjį pranešimą apie žurnalo „Medicina“ raidą po 2001 m. reorganizacijos ir 2007 m. pasiekimus pristatė žurnalo redakcijos valdybos pirmininkas ir mokslinis redaktorius prof. Egidijus Kėvelaitis (1 nuotrauka).

Žurnalo „Medicina“ svarbiausi pasiekimai 2007 metais

Po 2007 m. sausio mėn. 16 d. įvykusio žurnalo valdybos posėdžio, kuriame buvo nutarta teikti paraišką pateikti į Mokslinės informacijos instituto – MII

(angl. *Institute for Scientific Information*, ISI) leidinių sąrašą, šios prestižinės tarptautinės duomenų bazės redaktoriai vertino visus 2007 m. mėnesinius numerius. Remiantis vertinimo rezultatais, žurnalas „Medicina“ buvo įtrauktas į MII (ISI) pagrindinį leidinių sąrašą (angl. *Master Journal List*). Taigi, 2007 metais žurnalas „Medicina“ tapo pirmuoju ir kol kas vieninteliu Lietuvos medicinos mokslo žurnalu, kuris yra prestižinės tarptautinės duomenų bazės MII (ISI) pagrindiniame leidinių sąrašė. Tai tapo svariausiu žurnalo pasiekimu 2007 metais.

Kitas svarbus žurnalo „Medicina“ tarptautinio pripažinimo rodiklis – straipsnių indeksavimas pripažintoje tarptautinėje duomenų bazėje MEDLINE/PubMed, kuri priklauso Jungtinių Amerikos Valstijų Nacionalinei medicinos bibliotekai. 2007 m. šioje duomenų bazėje buvo indeksuoti 157 žurnalo „Medicina“ straipsniai, o bendras indeksuotų straipsnių skaičius po žurnalo įtraukimo į MEDLINE/PubMed duomenų bazę 2002 m. jau siekia 1181 (1 pav.). Kaip ir 2006 m., didelis žurnalo „Medicina“ straipsnių skaičius lėmė tai, kad lyginant su kitomis Baltijos šalimis daugiausia nuorodų šioje pripažintoje tarptautinėje duomenų bazėje tenka Lietuvai (1).

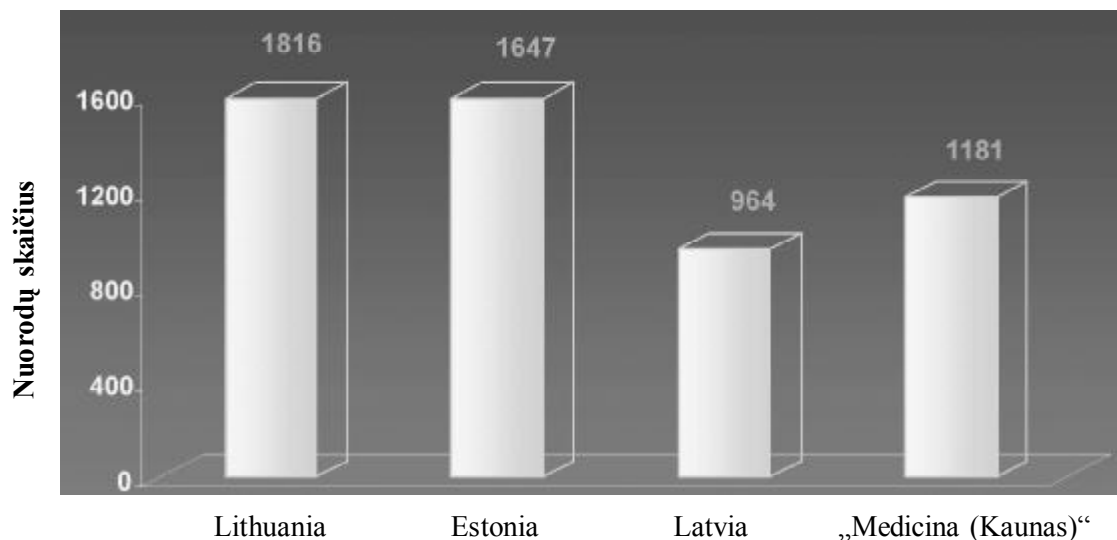
Svarbus žurnalo „Medicina“ įvertinimas yra tarptautinės duomenų bazės *Index Copernicus*, kuri įkurta Varšuvoje, rodiklis. 2007 m. žurnalo „Medicina“ numatomas įvertis yra 6,03 balo, o 2006 m. buvo 5,96 balo. Tai didžiausias rodiklis, lyginant su kitais Lietuvos mokslo žurnalais, esančiais *Index Copernicus* duomenų bazėje.

Svarbiausias žurnalo „Medicina“ tarptautinio pripažinimo rodmuo yra straipsnių citavimas leidiniuose,

įtrauktuose į MII (ISI) Mokslų tinklo (angl. *Web of Sciences*) tarptautinę duomenų bazę.

Tarptautinis straipsnių citavimas

Pažymėtina, kad bendras žurnalo „Medicina“ straipsnių citavimo MII (ISI) Mokslų tinklo sąrašo leidiniuose skaičius nuo 2002 m. jau viršijo tris šimtus, o per 2007 metus citavimų žymiai padaugėjo (lentelė). Paieška MII (ISI) duomenų bazėje rodo, kad šiuo metu žurnalas „Medicina“ yra daugiausia šioje duomenų bazėje cituojamas Lietuvos mokslo žurnalas. Žurnalo „Medicina“ straipsnius autoriai cituoja dvejopai: vieni cituoja teisingai, nes remiasi žurnalo instrukcijomis autoriams ir MEDLINE/PubMed duomenų bazėje indeksuotu žurnalo pavadinimu, kuris žymimas „Medicina (Kaunas)“, deja, kiti autoriai cituoja tik žurnalo pavadinimą „Medicina“, nenurodydami leidimo vietos (lentelė). Tai sunkina citavimo duomenų automatizuotą apskaitą, nes tokiu pačiu pavadinimu yra leidžiami žurnalai ir kituose pasaulio miestuose. Kadangi nuo straipsnio paskelbimo iki jo citavimo MII (ISI) sąrašo leidiniuose trunka vidutiniškai apie vienerius metus, todėl 2007 metais paskelbtų žurnalo „Medicina“ straipsnių citavimų MII Mokslų tinklo duomenų bazės indeksuojamuose leidiniuose kol kas užregistruota tik keletas. Labai svarbu cituoti šiuose leidiniuose paskutinių dvejų metų žurnalo „Medicina“ straipsnius, nes tai lemia MII (ISI) duomenų bazės nustatomą citavimo rodiklį (angl. *impact factor*). Jis kiekvienais metais apskaičiuojamas paskutinių dvejų metų žurnalo straipsnių citavimo skaičių padalijus iš paskutinių dvejų metų žurnalo straipsnių skaičiaus (2). Pavyzdžiui, 2007 metų citavimo rodiklis apskaičiuo-

1 pav. Baltijos šalių ir žurnalo „Medicina (Kaunas)“ šaltinių skaičius MEDLINE/PubMed duomenų bazėje (paieška atlikta 2008 01 15)

Lentelė. Žurnalo „Medicina“ straipsnių citavimas Mokslinės informacijos instituto (ISI) sąrašo Mokslų tinklo (angl. *Web of Sciences*) leidiniuose (paieška atlikta 2007 12 05)

Citavimo pavadinimas	2002 m. straipsniai	2003 m. straipsniai	2004 m. straipsniai	2005 m. straipsniai	2006 m. straipsniai	2002–2006 m. straipsniai
Medicina (Kaunas)	17 (10)	55 (38)	76 (50)	33 (12)	6 (1)	187 (111)
Medicina	38 (27)	69 (49)	42 (23)	10 (4)	5 (0)	164 (103)
Iš viso	55 (37)	124 (87)	118 (73)	43 (16)	11 (1)	351 (214)

Nuo 2007 m. sausio 14 d. (skaičiai skliausteliuose) iki gruodžio 5 d. žurnalo „Medicina“ 2002–2006 m. straipsnių citavimų skaičius padidėjo 137 citavimais.

jamas padalinus 2005–2006 metų straipsnių citavimus, kurie pasirodė 2007 metais, iš 2005–2006 metų straipsnių skaičiaus.

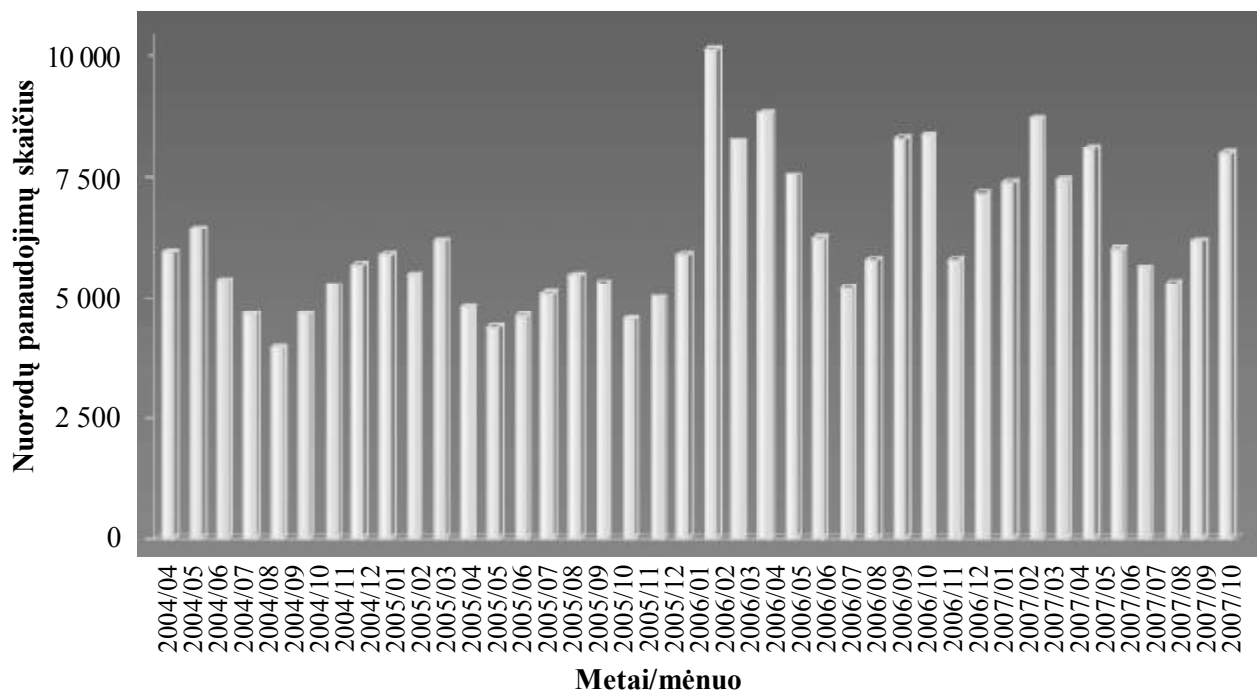
Citavimo plėtros būdai

Daugiausia iki šiol (9 kartus) MII (ISI) Mokslų tinklo (angl. *Web of Sciences*) sąrašo leidiniuose buvo cituojamas Ž. Lukšienės straipsnis „Fotodinaminė terapija: veikimo mechanizmas ir būdai gydymo efektyvumui padidinti“, išspausdintas „Medicina (Kaunas)“ 2003;39(12):1137-50 (anglų kalba), o E. Stankevičiaus, E. Kėvelaičio, E. Vainoriaus ir U. Simonsen straipsnis „Azoto oksido ir kitų endotelio išskiriamų medžiagų svarba“, išspausdintas „Medicina (Kaunas)“ 2003;39(4):333-41 (lietuvių ir anglų kalbomis), buvo cituojamas 7 kartus. Pasaulio žymiausių žurnalų bib-

liografiniai tyrimai rodo, jog egzistuoja reikšminga koreliacija tarp straipsnio citavimų skaičiaus ir autorių bei jų institucijų skaičiaus (3). Žurnalas „Medicina“ pirmumą teikia moksliniams straipsniams, parengtiems kartu su užsienio mokslininkais, atliekant ir aprašant anglų kalba kompleksinius tyrimus arba kritines literatūros apžvalgas, nes tokie straipsniai yra geriausiai cituojami.

Siekiant tarptautinio citavimo didėjimo, žurnale „Medicina“ vis daugiau spausdinama straipsnių anglų kalba (1). 2007 m. anglų kalba paskelbtų straipsnių pirmą kartą žurnalo leidimo istorijoje buvo nežymiai daugiau nei lietuvių kalba, atitinkamai – 46,2 proc. ir 45,4 proc., o 8,4 proc. straipsnių buvo paskelbti lietuvių ir anglų kalbomis.

Vienas iš būdų didinti žurnalo citavimo rodiklį yra

2 pav. MEDLINE/PubMed duomenų bazių nuorodų į žurnalo „Medicina“ straipsnius naudojimas 2004–2007 m.

laiškai redaktoriui (angl. *Letters to Editor*), kuriuose galima aptarti naujausius žurnalo straipsnius ir pareikšti nuomonę, kritiką bei diskutuoti, o aptariamo straipsnio autoriams sudaroma galimybė raštu atsakyti į žurnale skelbiamą laišką, jeigu jie pageidauja.

Elektroninė žurnalo plėtra ir atvira prieiga didina tarptautinį straipsnių prieinamumą. Žurnalo „Medicina“ visi straipsnių tekstai ir jų santraukos pateikiamos žurnalo tinklalapyje, kuriems sukurta nemokama prieiga, todėl žurnalas nuo 2001 m. yra įtrauktas į tarptautinę duomenų bazę DOAJ (angl. *Directory of Open Access Journals*). Be to, nuo 2004 m. sukurtas tiesioginis internetinis nemokamas ryšys tarp MEDLINE/PubMed duomenų bazėje pateikiamų santraukų anglų kalba ir žurnalo „Medicina“ straipsnių (4). Tai užtikrina atvirą prieigą pasaulio mokslo bendruomenei prie žurnale skelbiamų straipsnių, kuria 2006 m. buvo pasinaudota 84 958 kartų, t. y. 2006–2007 m. vidutiniškai apie 7 tūkstančius kartų per mėnesį, o tai rodo didėjantį nuorodomis naudojimąsi lyginant su 2004–2005 m. (2 pav.). Straipsnių skaitymo ir jų citavimo statistika gerokai skiriasi, tačiau atviros prieigos žurnalai yra patrauklesni skaitytojams, todėl siūloma vertinti ne tik straipsnių citavimo, bet ir jų elektroninio vartojimo dažnį (5).

Straipsnių recenzavimas ir geografinė straipsnių įvairovė

Mokslinio žurnalo kokybė labai priklauso nuo straipsnių recenzavimo (angl. *peer review*) kokybės (6). Kaip ir daugelio pasaulio mokslinių žurnalų, taip ir žurnalo „Medicina“ recenzentai straipsnius recenzuoja nemokamai. Visiems žurnalo „Medicina“ recenzentams nuoširdžiai dėkojame už pagalbą atrenkant straipsnius spaudai ir gerinant jų kokybę. Per 2007 m. į kvietimą recenzuoti atsiliepė 185 mokslininkai. Kiekvieną žurnalui „Medicina“ pateiktą mokslinį straipsnį recenzavo ne mažiau kaip du mokslo laipsnį turintys recenzentai. Pažymėtina, kad straipsnius vertino ir užsienio recenzentai. 2007 m. spausdintų straipsnių autoriai buvo mokslininkai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš 14 užsienio šalių: Brazilijos, Čekijos, Estijos, Italijos, JAV, Jungtinės Karalystės, Izraelio, Kataro, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos, Suomijos, Švedijos, Taivano. Tarptautinė straipsnių įvairovė yra svarbi plečiant žurnalo autorių ir skaitytojų geografiją bei didinant žurnalo „Medicina“ straipsnių tarptautinį citavimą.

Siūlymai

1. Raginti aktyvius Lietuvos ir užsienio mokslininkus padėti didinti žurnalo „Medicina“ straipsnių tarptautinį citavimą. Straipsnių autoriams siūloma

cituoti paskutinių dvejų metų straipsnius, nurodant tarptautinėse duomenų bazėse indeksuotą žurnalo pavadinimą „Medicina (Kaunas)“, siekiant patekti į MII Mokslų tinklo (angl. *Web of Sciences*) leidinių sąrašą, sudaromą remiantis citavimo rodikliais.

2. Įdiegti tiesioginio elektroninio (angl. *online*) rankraščių priėmimo, recenzavimo ir redagavimo programą, užtikrinant ilgalaikį jos finansavimą.
3. Aktyvinti žurnalo „Medicina“ bendradarbiavimą su draugijomis, rengiant testinių medicinos studijų straipsnius, skatinti žurnalo prenumeratą.

Lietuvos recenzuojamas žurnalas šeimos gydytojams

Antrąją pranešimą apie žurnalą „Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas“ pristatė vyriausiasis redaktorius prof. Leonas Valius (2 nuotrauka). 1997 m. pradėta leisti žurnale 2007 m. buvo išspausdinti 36 moksliniai straipsniai, kurie buvo recenzuojami įprastine tvarka. Net 90 proc. pateiktų straipsnių reikėjo pakartotinio recenzavimo. Svarbiausi žurnalo uždaviniai – stiprinti šeimos mediciną kaip specialybę akademiniu požiūriu, brandinti naujų šeimos gydytojų klinikinį mąstymą, skatinti pirminės sveikatos priežiūros grandies gydytojus analizuoti ir atlikti klinikinius bei mokslinius tyrimus. Nuo 2006 m. žurnalas yra įtrauktas į tarptautinę *Index Copernicus* duomenų bazę, kuri žurnalą 2006 m. įvertino 2,96 balo, o numatomas 2007 m. įvertis – 3,58 balo.

2 nuotrauka. Žurnalo „Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas“ vyriausiasis redaktorius prof. Leonas Valius pristatė žurnalo svarbiausius pasiekimus ir tikslus

Lietuvos recenzuojamas akušerių-ginekologų žurnalas

Žurnalo „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ vyriausioji redaktorė prof. Rūta Nadišauskienė pristatė nuo 1998 m. leidžiamo žurnalo tikslus: plėtoti akuše-

3 nuotrauka. Žurnalo „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ vyriausioji redaktorė prof. Rūta Nadišauskienė padėjo prof. Egidijui Kėvelaičiui už žurnalų bendradarbiavimą ir įteikė originalų dailininko V. Grigo darbą „Angelas sargas“

rijos ir ginekologijos mokslą ir akademinę discipliną, propaguoti mokslo duomenimis pagrįstą mediciną, tobulinant moters sveikatos priežiūrą, gerinti visuomenės sveikatą. Profesorės teigimu, žurnalas rengia specialistus akademiniam darbui, moko parengti publikacijas prestižiniams Lietuvos, pvz., žurnalui „Medicina“, ir užsienio mokslo žurnalams. Nuo 2006 metų žurnalas „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ yra įtrauktas į tarptautinę *Index Copernicus* duomenų bazę, kuri žurnalą 2006 m. įvertino 3,24 balo, o numatomas 2007 m. įvertis – 3,98 balo. Prof. R. Nadišauskienė padėjo už žurnalų bendradarbiavimą ir įteikė žurnalo „Medicina“ moksliniam redaktoriui prof. E. Kėvelaičiui originalų dailininko V. Grigo darbą „Angelas sargas“ (3 nuotrauka), nes profesoriaus vertingų pata-

rimų paskatintas žurnalas „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ rado kelią į *Index Copernicus* duomenų bazę, kur buvo gerai įvertintas. Prof. R. Nadišauskienė padėjo UAB „Vitae litera“ direktorei Valdonei Valienei, kuri buvo šio renginio organizatorė, už prieš 10 metų subrandintą ir iki šiol puoselėjamą žurnalo „Lietuvos akušerija ir ginekologija“ leidybos idėją ir apdovanojo V. Grigo sukurtu „Angelu sargu“.

Prizai ir sveikinimai

Tradiciškai žurnalas „Medicina“ skyrė prizą – suvenyrą katiną, kuris simbolizuoja recenzentų nepriklausomumą, geriausiems 2007 m. recenzentams: prof. Alvydui Paviloniui (4 nuotrauka), prof. Apolinarui Zaborskiui (5 nuotrauka), prof. Jūratei Klumbienei ir prof. Egidijui Jaržemskui.

Kauno medicinos universiteto rektorius prof. Remigijus Žaliūnas įteikė padėkos raštus už ilgametį ir nepriekaištingą darbą žurnalo „Medicina“ mokslinei sekretorei dr. Živilei Kiudelienei ir lietuvių kalbos redaktorei Teresei Leskauskienei (6 nuotrauka), už gerą straipsnių anglų kalbos redagavimą dr. Jurgitai Grigienei (7 nuotrauka), už gerą žurnalo tinklalapio tvarkymą lektoriui Igoriui Korotkich (8 nuotrauka), už gerą žurnalo mokslinį redagavimą prof. Egidijui Kėvelaičiui (9 nuotrauka).

Medicinos mokslo žurnalų leidėjus pasveikino recenzuojamo žurnalo „Stomatologija“, kuris yra įtrauktas į prestižinę tarptautinę duomenų bazę MEDLINE/PubMed, vyriausiasis redaktorius Juozas Žilinskas. Jis pasidžiaugė gražiu Lietuvos medicinos mokslo žurnalų renginiu ir įteikė atminimo dovanėles žurnalų redaktoriams (10 nuotrauka).

4 nuotrauka. Žurnalo „Medicina“ vyriausiasis redaktorius prof. Vilius Grabauskas (kairėje) ir mokslinis redaktorius prof. Egidijus Kėvelaitis įteikė prizą – suvenyrą katiną vienam iš geriausių 2007 m. recenzentų prof. Alvydui Paviloniui (dešinėje)

5 nuotrauka. Žurnalo „Medicina“ mokslinis redaktorius prof. Egidijus Kėvelaitis įteikė prizą – suvenyrą katiną vienam iš geriausių 2007 m. recenzentų prof. Apolinarui Zaborskiui (kairėje)

6 nuotrauka. Kauno medicinos universiteto rektorius prof. Remigijus Žaliūnas įteikė padėkos raštą žurnalo „Medicina“ lietuvių kalbos redaktorei Teresei Leskauskienei

7 nuotrauka. Kauno medicinos universiteto rektorius prof. Remigijus Žaliūnas įteikė padėkos raštą žurnalo „Medicina“ anglų kalbos redaktorei dr. Jurgitai Grigienai

8 nuotrauka. Kauno medicinos universiteto rektorius prof. Remigijus Žaliūnas įteikė padėkos raštą žurnalo „Medicina“ tinklalapio administratoriui Igoriui Korotkich (kairėje)

9 nuotrauka. Kauno medicinos universiteto rektorius prof. Remigijus Žaliūnas (dešinėje) įteikė padėkos raštą žurnalo „Medicina“ moksliniam redaktoriui prof. Egidijui Kėvelaičiui

10 nuotrauka. Žurnalo „Stomatologija“ vyriausiasis redaktorius Juozas Žilinskas (dešinėje) įteikė atminimo dovanėlę žurnalo „Medicina“ vyriausiajam redaktoriui prof. Viliui Grabauskui

Aptarimas

Ar gali Lietuvos medicinos mokslo žurnalas tapti pasaulyje pripažintu ir aukštą citavimo rodiklį turinčiu žurnalu, indeksuojamu MII Mokslų tinklo (angl. *Web of Sciences*) duomenų bazėje? Nors literatūroje yra nuorodų, kad besivystančių ir mažų šalių biomedicinos srities žurnalai labai retai patenka į gerai cituojamų žurnalų gretas, nes per mažas šių šalių mokslinis potencialas (7), tačiau sparti interneto plėtra lemia, kad atviros prieigos žurnalai tampa matomi visame pasaulyje, o tai spartina citavimą (8). Citavimo rodiklio absoliutinimas vertinamas prieštaringai (9–11), tačiau šiuo metu jis vis dėlto plačiausiai naudojamas žurnalų reitingavimui. Jeigu būtų palanki Lietuvos mokslo politika ir straipsniai tarptautinėse duomenų bazėse būtų skirstomi į atitinkamus lygius, o prestižiniai mokslo

žurnalai gautų dalinę valstybės paramą, tikėtina, kad autoriai savo geriausius darbus skelbtų ir Lietuvos mokslo žurnaluose, turinčiuose atvirą prieigą bei indeksuojamuose pripažintose tarptautinėse duomenų bazėse. Didėjant teikiamų straipsnių skaičiui ir kokybei, galima gerinti ir didinti straipsnių atranką, kuri

labai priklauso nuo recenzavimo kokybės bei šalies mokslo tradicijų (12). Plečiant straipsnių ir recenzentų geografiją, galima pasiekti, kad ir mažos šalies leidžiamas mokslo žurnalas pasiektų aukštą citavimo rodiklį, kuris leistų patekti į MII Mokslų tinklo (angl. *Web of Sciences*) duomenų bazę.

Correspondence to E. Kėvelaitis, Department of Physiology, Kaunas University of Medicine, A. Mickevičiaus 9, 44307 Kaunas, Lithuania. E-mail: ekeve@kmu.lt

Literatūra

1. Kėvelaitis E, Grabauskas V. Siekiant citavimo rodiklio. (Towards the impact factor.) *Medicina (Kaunas)* 2007;43:91-5.
2. Garfield E. Journal impact factor: a brief review. *CMAJ* 1999; 161:979-800.
3. Figg WD, Dunn L, Liewehr DJ, Steinberg SM, Thurman PW, Barrett J, et al. Scientific collaboration results in higher citation rates of published articles. *Pharmacotherapy* 2006;26:759-67.
4. Kėvelaitis E, Grabauskas V. Žurnalo „Medicina“ raida 2001–2004 metais. (Development of the journal “Medicina” in 2001–2004.) *Medicina (Kaunas)* 2005;41:187-9.
5. Coats AJ. Top of the charts: download versus citations in the International Journal of Cardiology. *Int J Cardiol* 2005;105: 123-5.
6. Hames I. Peer review and manuscript management in scientific journals: guidelines for good practice. Oxford: Blackwell Publishing; 2007.
7. Soteriades ES, Rosmarakis ES, Paraschakis K, Falagas ME. Research contribution of different world regions in the top 50 biomedical journals (1995–2002). *FASEB Journal* 2006;20: 29-34.
8. MacCallum CJ, Parthasarathy H. Open access increases citation rate. *PloS Biol* 2006;4(5):e176.
9. Opthof T. Sense and nonsense about impact factor. *Cardiovasc Res* 1997;33:1-7.
10. Lundberg G. The “omnipotent” Science Citation Index Impact Factor. *MJA* 2003;178:253-4.
11. Smith R. Commentary: the power of the unrelenting impact factor – is it a force for good or harm? *Int J Epidemiol* 2006; 35:1129-30.
12. Opthof T, Coronel R, Janse MJ. The significance of the peer review process against the background of bias: priority ratings of reviewers and editors and the prediction of citation, the role of geographical bias. *Cardiovasc Res* 2002;56:339-46.